

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

OŠ Oskarja Kovačiča
Ob dolenski železnici 48
1000 Ljubljana

Koncept poučevanja slepega učenca v prvem triletju 2010 -2011

Vodja inovacijskega projekta: prof. RAP Barbara Kastelec

Sodelavci: Simona Keber Kumše, Darja Guzelj

Konzulent: ga. Silva Škoberne, OŠ Prebold

Povzetek:

Inkluzija učencev s posebnimi potrebami je pojem, ki v zadnjem obdobju v strokovnih krogih pridobiva na vrednosti in pomenu. Na uspešen proces inkluzije vplivajo različni dejavniki. Eden izmed njih so tudi dobro izobraženi in usposobljeni vzgojitelji ter učitelji, ki prevzamejo velik del odgovornosti in obveznosti in največkrat nimajo ustreznega znanja.

Avtorica prispevka je kot razredna učiteljica tri leta poučevala slepega dečka, ki je inkluzivno vključen v redno osnovno šolo. Učiteljica posebnih specialnih znanj s tega področja predhodno ni imela. Tako se je v učnem procesu tudi sama sproti učila in izpopolnjevala. Ugotavlja, da je potrebna velika mera iznajdljivosti in fleksibilnosti.

Deček nima ostankov vida, tako da bere in piše po metodi za slepe, torej v Braillovi pisavi. Zanj je bilo potrebno poiskati, pripraviti, narediti ali kako drugače prikazati nadomestno informacijo za slikovni in grafični material. Prilagoditi je bilo potrebno tudi metodološke postopke.

Pri oblikovanju prilagoditev smo izhajali iz že preverjenih metod dela, materialov in didaktičnih pripomočkov ter jih prenesli v tipni svet tako, da so bili razumljivi in uporabni za slepega učenca. Ob tem se je spontano izoblikoval tudi prilagojen metodološki postopek. Ugotavljamo, da smo s takšnim načinom poučevanja uspešni in da so prilagoditve, namenjene slepemu učencu še kako uporabne tudi za ostale učence.

Abstract:

The inclusion of pupils with special needs is a concept which has recently been gaining in value and importance in professional circles. A successful process of inclusion is influenced by different factors, one of them being well educated and skilled kindergarten and primary school teachers. The teachers take on a great deal of responsibility and obligations and in most cases do not have appropriate knowledge.

The author of this article is a primary school teacher who was teaching a blind boy included in a mainstream primary school for three years. The teacher herself had not had any special skills in this particular field of work so she was learning and improving her knowledge and

skills along the way. She realized that a great deal of inventiveness and flexibility was required.

The pupil has no sight left, so he reads and writes using the method for the blind, that is Braille. For him it was necessary to find, prepare, make or somehow present substitute information for pictures and graphic materials. It was also necessary to adapt teaching methodology.

When forming the adaptations the author was using standard teaching methods, materials and didactic requisites as a base, subsequently transferring them in the tactile-kinesthetic world, so that they were understandable and useful to the blind pupil. Simultaneously, an adapted teaching methodology was evolving spontaneously.

We have come to the conclusion that such way of teaching has been successful and that the adaptations primarily meant for the blind pupil proved very useful to other pupils as well.

Ključne besede:

Slep učenec, inkluzija, prilagojeni učni pripomočki, prilagojen metodološki proces, odgovornost učitelja in strokovna usposobljenost učitelja.

Problemsko stanje

Opis problema v praksi

Poučevanje inkluzivno vključenega slepega dečka v redni osnovni šoli.

Iskanje in oblikovanje ustreznih didaktičnih pripomočkov ter postopki izdelave in metodologija uporabe.

Teoretična osvetlitev problema in predlaganih možnih rešitev (iz virov)

Inkluzija učencev s posebnimi potrebami je pojem, ki v zadnjem obdobju v strokovnih krogih pridobiva na vrednosti in pomenu. Inkluzija, katere osnove so v usmerjenosti v razred in učence, v nenehnem preverjanju metod poučevanja in učenja, v iskanju novih strategij za učitelje ter oblikovanju prilagodljivega in podpornega razrednega okolja, kjer učenec s sošolci v razredu tvorno soustvarja dogajanje v razredu, strokovnjaki pa z učitelji v medsebojnem sodelovanju dejavno izpopolnjujejo metode in strategije poučevanj in posledično ustvarjajo prožno in podporno učno okolje (Kobal Grum in Kobal Tomc, 2009), ima tudi zakonsko ogrodje in podporo.

Na uspešen proces inkluzije vplivajo različni dejavniki. Eden izmed njih so tudi dobro izobraženi in usposobljeni vzgojitelji, učitelji in tiflopedagogi. Žal v praksi ni tako. Učitelji, ki prevzamejo velik del odgovornosti in obveznosti, največkrat nimajo ustreznega znanja in se lahko zanašajo predvsem na lastno iznajdljivost, samoiniciativnost ter kooperativno sodelovanje znotraj sistema (ožja strokovna skupina),

Cilji projekta

Raziskovalno vprašanje

Kako ustvariti učno okolje za slepega učenca pri pouku matematike v procesu inkluzije?

Opis razlogov za izpeljavo raziskave

Pomanjkanje materialov, virov za poučevanje inkluzivno vključenega slepega dečka v redni osnovni šoli. Ustvarjanje kvalitetnega učnega okolja za vse učence.

Cilji:

1. Oblikovanje ustreznih in raznovrstnih materialov za poučevanje slepega učenca.

2. Zapis postopkov pri pripravi in uporabi materialov.
3. Kontinuirano zbiranje materialov.
4. Načrtovanje in oblikovanje zbirke novih pripomočkov in postopkov uporabe, ki bo v pomoč ostalim izvajalcem VIZ.
5. Preizkusiti in ugotoviti, kako lahko materiale uporabljajo ostali učenci, kako se spremeni metodologija in učinki tega.

Potek dela

Opis faz izpeljave projekta od načrta do rešitve

Ideja za projekt je nastala spontano ob vsakdanjem sprotne načrtovanju in prilagajanju učnih vsebin in pripomočkov za poučevanje slepega učenca. Prilagoditve smo sproti načrtovali, uporabljali, evalvirali in po potrebi tudi spreminjali, za vsak učni sklop posebej. Vsebine smo tudi nadgrajevali in zviševali zahtevnost. Vsa opažanja smo skrbno zapisovali in jih poskusili upoštevati pri naslednjih prilagoditvah ali pa smo že obstoječe spreminjali.

Podrobnejša izostritev ključnih problemov, katerih rešitev je prispevale k uspešnemu zaključku projekta

V začetni fazi je bil ključni problem pomanjkanje ustreznih materialov in specifičnih metodoloških pristopov, kasneje pa kako izboljšati določen material, kje ga nadgraditi in kako materialno izpeljati dobro idejo.

Skozi prakso smo se naučili, da je pomembno, da rešitev, ki je bila uporabljena, ni nujno končna in da smo bili skozi ves proces pripravljeni sproti »popravljanju« oziroma dopolnjevanju pripomočke ali metodološki proces. K spremembam in dopolnitvam nas je ob uporabi velikokrat spodbudil sam slep učenec.

Opis in prikaz kazalcev, ki kažejo, v kolikšni meri so doseženi posamezni cilji projekta
Slep deček je brez večjih težav osvojil vse cilje tretjega razreda pri predmetu matematika.

Obdelava podatkov

Opis vzorca

Najprej je bila narejena študija primera. Temeljni namen je bil prilagoditi didaktične pripomočke, materiale in metodične postopke slepemu učencu. Vpliv smo lahko spremljali na enem slepem učencu, nismo imeli širše vzorčne skupine in tudi ne kontrolne skupine. Postopki so bili uporabljeni na vzorcu videčih otrok – razredna skupnost, kjer se je pokazal pozitiven prenos, še posebno pri otrocih, ki imajo učne težave.

Metode zbiranja podatkov (triangulacija)

1. CIKLUS:
  - ANALIZA STANJA: V razredu je slep učenec. Želimo ga kvalitetno vključiti v proces in tudi, da on soustvarja proces. Potrebujemo prilagojene materiale, raznolike materiale – pomanjkanje; iščemo nove materiale.
  - NAČRTOVANJE AKTIVNOSTI
  - IZVEDBA
  - EVALVACIJA REZULTATOV.
2. CIKLUS:
  - ANALIZA REZULTATOV 1. CIKLUSA
  - NAČRTOVANJE IZBOLJŠAV
  - IZVEDBA
  - KONČNA EVALVACIJA – IZDELAVA »KONCEPTA PRIPOROČIL«

Metode obdelave podatkov

Pri delu smo najbolj uporabljali metodo opazovanja. Metodo opazovanja je potekala z udeležbo saj sta bili razredničarka in spremljevalka slepega učenca ves čas v neposrednem stiku z učencem in z njim delali. Opazovanje je potekalo sistematično ter v stiku z drugimi, v to nas je vodil sam proces.

Uporabili smo tudi metodo spraševanja – bolj v obliki neformalnega pogovora. V pogovoru z učencem smo ugotavljali, kako se loti dela, kako se ob uporabi pripomočkov počuti, kje so težave, kje so prednosti glede na začetno stanje.

Prikaz rezultatov

Opazovali smo kaj konkretno prinašajo pripomočki učencu, opazovali proces spreminjanja prilagoditev, pripomočkov in metodoloških procesov. Opazovali smo proces porajanja novih idej ter razmišljali, kako jih še nadgraditi.

Ugotovitve in spoznanja

Predstavitev dosežkov in interpretacija spoznanj

Pri oblikovanju prilagoditev smo izhajali iz že preverjenih metod dela, materialov in didaktičnih pripomočkov ter jih prenesli v tipni svet tako, da so bili pripomočki razumljivi in uporabni za slepega učenca. Ob tem se je spontano izoblikoval prilagojen, drugačen metodološki postopek poučevanja. Ugotavljamo, da smo s takšnim načinom poučevanja uspešni in da so prilagoditve, namenjene slepemu učencu še kako uporabne tudi za ostale učence.

V procesu so se oblikovale nove ideje, ki smo jih sprti uresničili ali razvijali, nekatere pa so ostale izziv za naprej.

Opis posledic izpeljave projekta v okolju

V začetku smo bili vsi malce zadržani, saj nismo imeli znanja in izkušenj. Zanesli smo se lahko na lastno iznajdljivost, samoiniciativnost, fleksibilnost ter kooperativno sodelovanje ožje strokovne skupine. Zaupali smo v sebe in naše delo in tako uspeli. Naše delo smo predstavili na dveh mednarodnih simpozijih, kjer smo navdušili.

Širjenje novosti

Kratka predstavitev novosti

Skozi proces poučevanja inkluzivno vključenega učenca v redno osnovno šolo smo oblikovali prilagojene učne pripomočke in prilagojen metodološki postopek poučevanja. Ugotavljamo, da smo s takšnim načinom poučevanja uspešni in da so prilagoditve, namenjene slepemu učencu še kako uporabne tudi za ostale učence.

Možnosti uvajanja v druga področja

Podobno kot je opisano v inovativnem projektu, smo delovali tudi pri ostalih predmetih, vendar bi bilo sistematično spremljanje na tak način preobsežno.

Kje smo močni in kaj lahko ponudimo drugim

V treh letih načrtovanja, izvajanja, spremljanja in evalviranja smo pridobili ogromno izkušenj na področju poučevanja slepega učenca. Z veseljem bomo svoje izkušnje posredovali drugim v obliki predavanj ali praktičnih delavnic.

Načrtujemo tudi publikacijo, v kateri bodo izkušnje zapisane in vizualno predstavljene.

Literatura

- Kobal Grum, D. in Kobal, B. (2006). Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji. DEMS.
- Marentič Požarnik, B., Magajna, L., Peklaj, C. (1995). Izziv raznolikosti – stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica. EDUCA.
- Kobal Grum, D. in Kobal, B. (2009). Poti do inkluzije. Ljubljana. Pedagoški inštitut.
- Brvar, R. (2000). Geografija nekoliko drugače: Didaktika in metode pouka geografije za slepe in slabovidne učence. Ljubljana. Zavod republike Slovenije za Šolstvo.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Uradni list RS, št. 54/2000.
- Žolgar, I. (1996). Slabovidni učenec v redni osnovni šoli. Defectologica Slovenica, št. 1, str. 111-116.
- Kermauner, A. (1996). Kakšne barve je tema? Ljubljana. Zavod za slepo in slabovidno mladino.

Inkluzivno izobraževanje

Inkluzija učencev s posebnimi potrebami je pojem, ki v zadnjem obdobju v strokovnih krogih pridobiva na vrednosti in pomenu. Inkluzija, katere osnove so v usmerjenosti v razred in učence, v nenehnem preverjanju metod poučevanja in učenja, v iskanju novih strategij za učitelje ter oblikovanju prilagodljivega in podpornega razrednega okolja, kjer učenec s sošolci v razredu tvorno soustvarja dogajanje v razredu, strokovnjaki pa z učitelji v medsebojnem sodelovanju dejavno izpopolnjujejo metode in strategije poučevanj in posledično ustvarjajo prožno in podporno učno okolje (Kobal Grum in Kobal Tomc, 2009), ima tudi zakonsko ogrodje in podporo. S sprejetjem novega koncepta vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami, ki ga prinaša Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2000), naj bi država prenovila vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami ter zagotovila možnosti vključevanja oseb s posebnimi potrebami v programe enotnega šolskega sistema z upoštevanjem drugačnosti in pravice do izbire.

Na uspešen proces inkluzije vplivajo različni dejavniki. Eden izmed njih so tudi dobro izobraženi in usposobljeni vzgojitelji, učitelji in tiflopedagogi. Žal v praksi ni tako. Učitelji, ki prevzamejo velik del odgovornosti in obveznosti, največkrat nimajo ustreznega znanja in se lahko zanašajo predvsem na lastno iznajdljivost, samoiniciativnost ter kooperativno sodelovanje znotraj sistema (ožja strokovna skupina).

V nadaljevanju predstavljamo uspešen primer inkluzije slepega učenca v redno osnovno šolo.

Ena od avtoric prispevka (nosilka projekta) kot razredna učiteljica že tretje leto poučuje slepega dečka, ki je inkluzivno vključen v 3. razred redne osnovne šole. Učiteljica posebnih specialnih znanj s tega področja predhodno ni imela, preden pa je dečka sprejela, se je udeležila predavanja in hospitacij na Zavodu za slepo in slabovidno mladino ter prebirala literaturo, ki ji jo je uspelo pridobiti. Tako se v učnem procesu tudi sama sproti uči in izpopolnjuje. Ugotavlja, da je potrebna velika mera iznajdljivosti in fleksibilnosti.

Deček, ki ga poučuje nima ostankov vida, tako da bere in piše po metodi za slepe, torej v Braillovi pisavi. Zanj je potrebno poiskati, pripraviti, narediti ali kako drugače prikazati nadomestno informacijo za slikovni in grafični material. To so konkretni predmeti, taktilne slike, mreže, razpredelnice, diagrami (histogram, drevesni diagram, Carroll diagram), ki so prilagojeni tipni zaznavi. Prilagoditi je potrebno tudi metodološke postopke.

Do prilagajanja učnih pripomočkov in inovativnih pristopov, potrebnih skorajda za vsako učno uro, prihaja največkrat med pripravo na pouk ob iskanju poti, kako vsebine, ki jih učiteljica podaja običajno čutečim učencem, prilagoditi tako, da jih bo spoznal, razumel in uporabljal tudi učenec, ki je slep. Prostor je potrebno urediti tako, da se učenec osredotoči na nalogo in nima težav s samo organizacijo. Pomembno je tudi, da v procesu usvajanja in pozneje utrjevanja snovi uporabljamo enako izrazoslovje, da učenec ni zmeden. Pri uporabi, organiziranju in določitvi izrazoslovja (skozi pravljico, zgodnico) učenec sodeluje in tudi sam prispeva rešitve, saj je to zanj najbolj razumljivo in uporabno.

Pri uporabi pripomočkov za slepega učenca je pomembna sistematičnost obravnave in uporabe. Pripomočke izdeluje pogosto učiteljica sama, pri tem intenzivno sodeluje tudi spremljevalka slepega dečka. Pripomočki so izdelani iz materialov, ki so na otip različni, prijetni, največkrat gre za nestrukturiran material. Zelo uporabni so predmeti iz vsakdanjega življenja in embalaža različnih oblik in velikosti.

INOVACIJA

Pri oblikovanju prilagoditev smo izhajali iz že preverjenih metod dela in ga prenesli v tipni svet. Tako smo pripomočke, ki jih uporabljajo polno čuteči učenci prilagodili tako, da so bili razumljivi in uporabni za slepega učenca. Ob tem se je spontano izoblikoval tudi prilagojen metodološki postopek. Slep učenec je vsebine predhodno spoznal pri individualni uri, nato pa je bil pri obravnavi vsebin v razredu pomoč učitelju in je ob učiteljevem vodenju vsebine demonstriral z uporabo teh pripomočkov. Pri tem smo za obravnavo porabili več časa, vendar ob koncu ni bilo težav z razumevanjem vsebin. Poudariti je treba, da je demonstracija ene ali dveh nalog pri vseh učencih dosegla željeni cilj. Učenci so pozorno spremljali postopek reševanja naloge, ki ga je izvajal slep učenec s pripomočkom.

Delo poteka usklajeno, učenci znajo počakati na dečkov odgovor ali dokončanje demonstracije in obratno. Deček počaka, da se določene naloge posredujejo (DZ, UL) ostalim učencem in se nato pozornost usmeri k njemu. V tem času so se vsi, ostali učenci, slep učenec in učiteljica naučili tako usklajeno delovati, da učenec s sošolci v razredu tvorno soustvarja dogajanje v razredu.

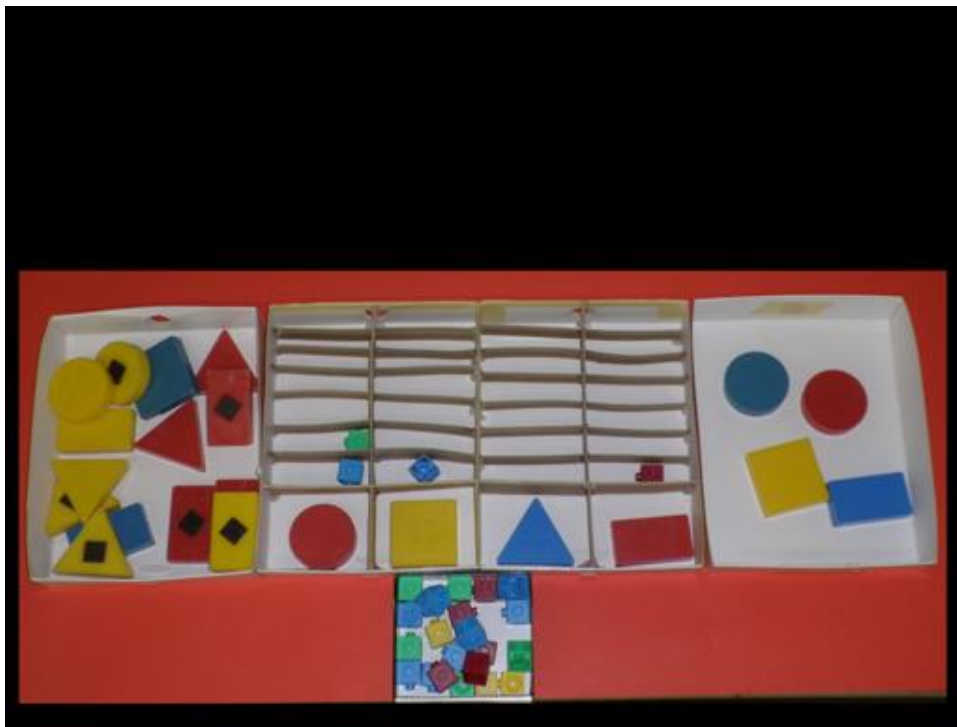
Pri pouku se poslužujemo najrazličnejših metod dela, tudi klasične frontalne oblike, pri kateri sproti preverjamo pravilnost odgovorov med učenci. Učenec pove odgovor, drug pove če je odgovor pravilen, spet tretji preverja pravilnost obeh. Slep učenec je lahko prvi, drugi ali tretji učenec in na takšen način ves čas preverjamo ali učenec sledi razgovoru, ali temo pogovora razume,... Učenci so se s tem načinom dela naučili poslušati med seboj, strpnosti pri odgovarjanju, predvsem pa biti zbran oz. pozoren takrat ko pogovor poteka.

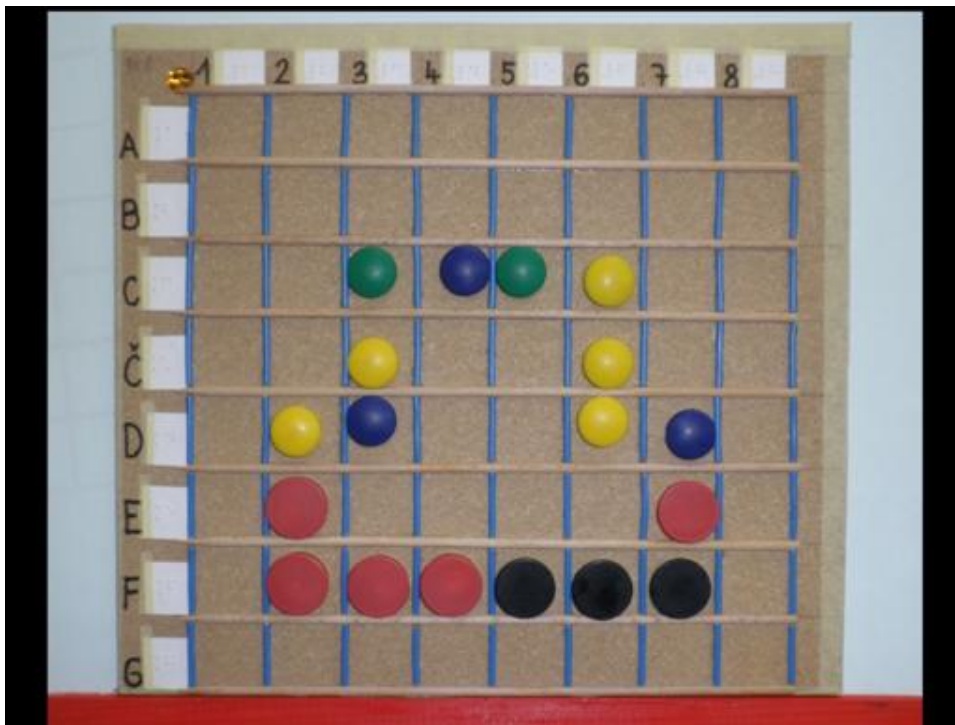
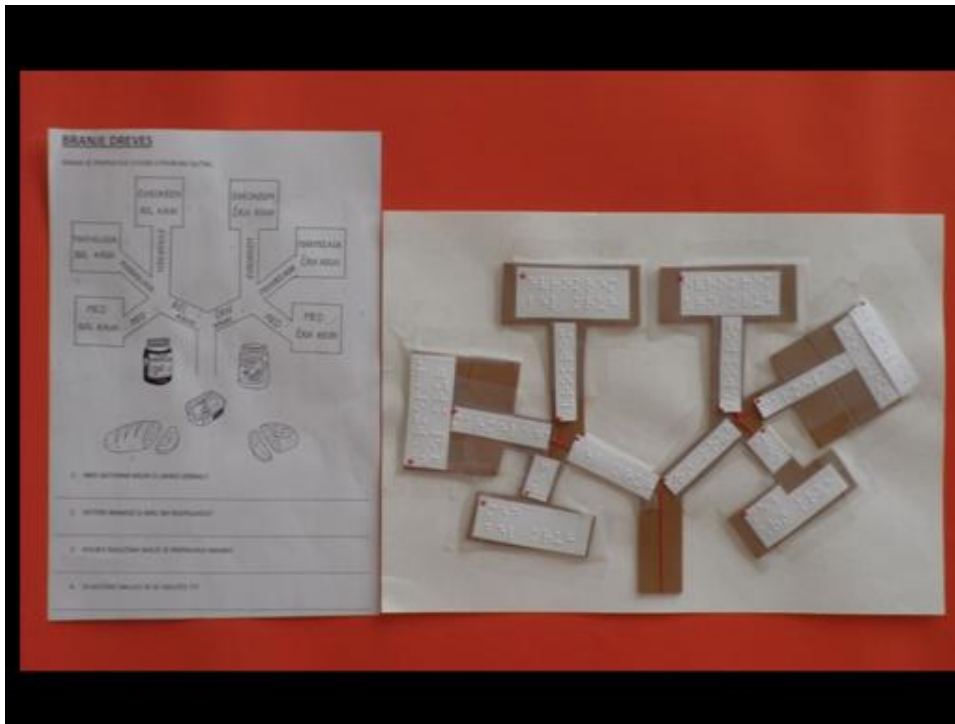
»Videti«, slepemu označuje sprejeti svet s preostalimi čutili. (Brvar, 2010) S prilagojenim načinom poučevanja, ki smo ga izvajali v razredu, so vsa ostala čutila intenzivno razvijali tudi ostali učenci.

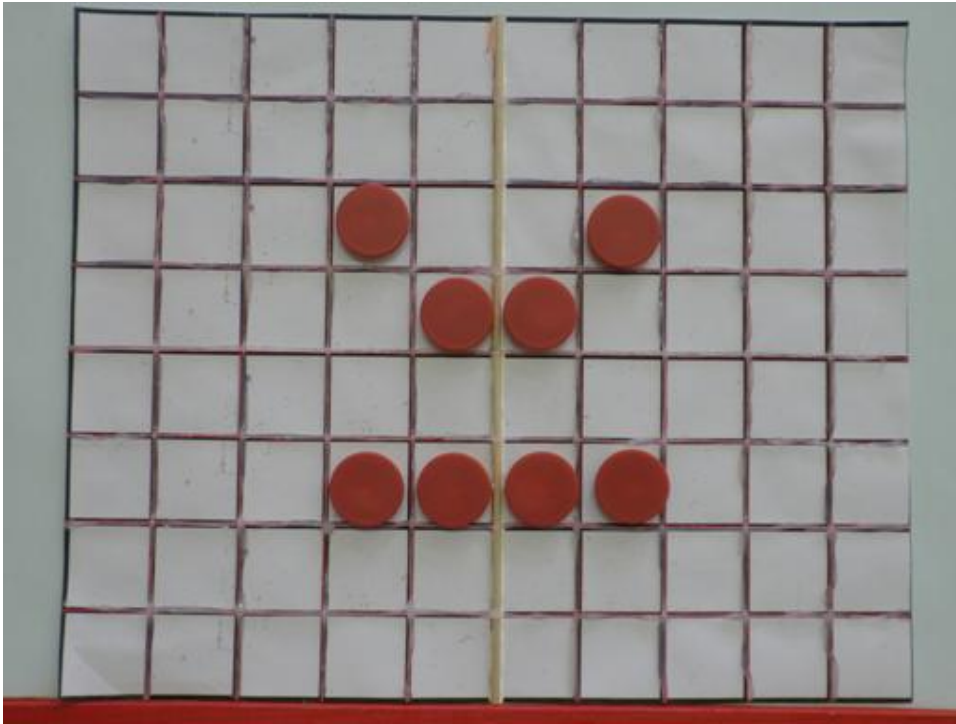
Ugotavljamo, da smo s takšnim načinom poučevanja uspešni in da so prilagoditve, namenjene slepemu učencu še kako uporabne tudi za ostale učence. Uporaba pripomočkov je predstavljala motivacijo, nazornost prikazovanja vsebin, utrjevanja znanja in didaktično igračo.

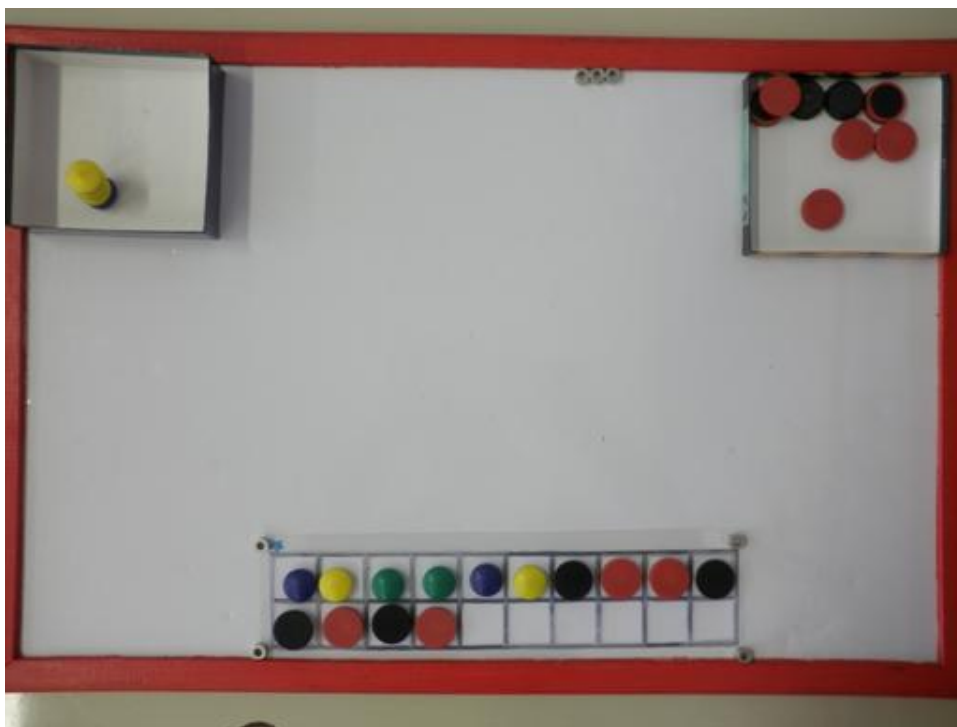
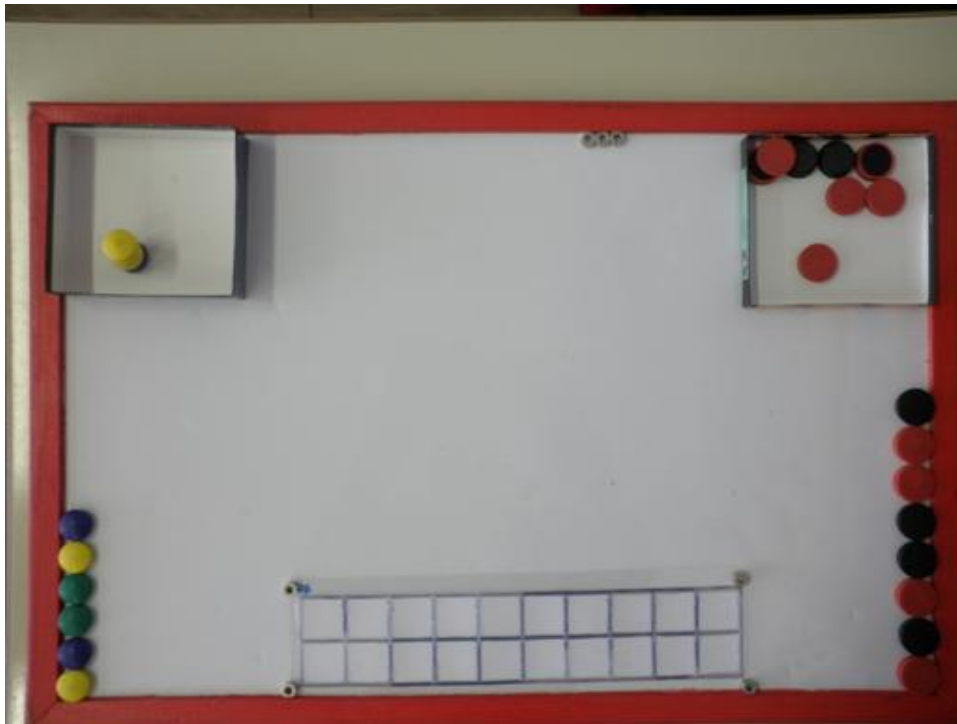

Temeljna ugotovitev:

-oblikovali smo prilagoditve za slepega učenca pri katerih smo izhajali iz že preverjenih metod dela in ga prenesli v tipni svet

Novost in dosežek:

-izdelali smo pripomočke
-sočasno se je spontano izoblikoval prilagojen metodološki postopek

OŠ Oskarja Kovačiča, Ljubljana

Avtorici: Kastelec B., Keber Kumše S.

